

ART AND THEORY

REVIEW OF THE FACULTY OF FINE ARTS

DEPARTMENT OF ART THEORY

Volume I • Number 2 • November 2015

UDK 7.01(082)

ISSN 2406-2162

ЗБОРНИК ФАКУЛТЕТА ЛИКОВНИХ УМЕТНОСТИ

УМЕТНОСТ И ТЕОРИЈА

ОДСЕК ЗА ТЕОРИЈУ УМЕТНОСТИ

Година I •

Број 2 •

Новембар 2015 •

Факултет ликовних уметности • Београд

UDK 7.01(082)
ISSN 2406-2162

Универзитет уметности у Београду
Факултет ликовних уметности
ОДСЕК ЗА ТЕОРИЈУ УМЕТНОСТИ

ЗБОРНИК ФАКУЛТЕТА ЛИКОВНИХ УМЕТНОСТИ

Година I • Број 2 • Новембар 2015 •

УМЕТНОСТ И ТЕОРИЈА

УНИВЕРЗИТЕТ
УМЕТНОСТИ
У БЕОГРАДУ

ФАКУЛТЕТ
ЛИКОВНИХ
УМЕТНОСТИ

Београд
2015.

УМЕТНОСТ И ТЕОРИЈА

Година I • Број 2 • Новембар 2015

ЗБОРНИК ФАКУЛТЕТА ЛИКОВНИХ УМЕТНОСТИ
http://www.flu.bg.ac.rs / redakcija@flu.bg.ac.rs

Издавач:

Факултет ликовних уметности у Београду
Одсек за теорију уметности

За издавача:

Мр Димитрије Печић, редовни професор, декан

Главни уредник:

Др Бојана Шкорц, редовни професор

Одговорни уредници:

Др Сања Филиповић, ванредни професор
Др Саша Радојчић, доцент

Комисија за издаваштво Флу:

Др Милета Продановић, редовни професор
Др Миливој Мишко Павловић, доцент

Чланови редакционог одбора и рецензенти:

Др Јелена Тодоровић, редовни професор (Србија)
Др Никола Шуица, редовни професор (Србија)
Др Александра Кучековић, доцент (Србија)
Др Александра Јоксимовић, ванредни професор (Србија)
Др Здравко Јоксимовић, редовни професор (Србија)
Др Бојана Матејић, доцент (Србија)
Др Јелена Станисављевић, ванредни професор (Србија)
Др Исидора Кораћ, доцент (Србија)
Др Миља Вујачић, виши научни сарадник (Србија)
Др Емил Каменов, Академик (Србија)
Др Ирена Ристић, доцент (Србија)
Др Бранка Кузмановић, ванредни професор (Србија)
Др Предраг Драгојевић, ванредни професор (Србија)
Др Ана Марјановић — Шејн, редовни професор (САД)
Др Благомир Папазов, редовни професор (Бугарска)
Др Предраг Чичовачки, редовни професор (САД)

Превод, лектура и коректура:

Александра Марковић
Бојана Новаковић Скопљак

Стручна класификација (UDK) чланака Зборника:

Исидора Митровић Ангеловски

Графичко уређивање и дизајн:

Др Сања Филиповић

Штампа: Дигитално издање

UDK 7.01(082)
ISSN 2406-2162

ART AND THEORY

Volume I • Number 2 • November 2015

REVIEW OF THE FACULTY OF FINE ARTS
http://www.flu.bg.ac.rs / redakcija@flu.bg.ac.rs

Publisher:

Faculty of Fine Arts in Belgrade
Department of Art Theory

For publisher:

Dimitrije Pecic, Ma Full Professor, dean

Chief Editor:

Bojana Skorc, PhD Full Professor

Responsible Editor:

Sanja Filipovic, PhD Associate Professor
Sasa Radojcic, PhD Assistant Professor

Board for publishing Flu:

Mileta Prodanovic, PhD Full Professor
Milivoj Misko Pavlovic, PhD Assistant Professor

Editorial Board and reviewers:

Jelena Todorovic, PhD Full Professor (Serbia)
Nikola Suica, PhD Full Professor (Serbia)
Aleksandra Kucekovic, PhD Assistant Professor (Serbia)
Aleksandra Joksimovic, PhD Associate Professor (Serbia)
Zdravko Joksimovic, PhD Full Professor (Serbia)
Bojana Matejic, PhD Assistant Professor (Serbia)
Jelena Stanisavljevic, PhD Associate Professor (Serbia)
Isidora Korac, PhD Assistant Professor (Serbia)
Milja Vujacic, PhD Senior Research Fellow (Serbia)
Emil Kamenov, PhD Academician (Serbia)
Irena Ristic, PhD Assistant Professor (Serbia)
Branka Kuzmanovic, PhD Associate Professor (Serbia)
Predrag Dragojevic, PhD Associate Professor (Serbia)
Ana Marjanovic — Shane, PhD Full Professor (USA)
Blagomir Papazov, PhD Full Professor (Bulgaria)
Predrag Cicovacki, PhD Full Professor (SAD)

Translation, editing and proofreading:

Aleksandra Markovic
Bojana Novakovic Skopljak

Expert classification (UDC) of Review articles:

Isidora Mitrovic Angelovski

Grafic editing and design:

Sanja Filipovic, PhD

Print: Digital edition

UDK 7.01(082)
ISSN 2406-2162

Часопис *Уметност и теорија* Факултета ликовних уметности у Београду објављује прилоге из области друштвено-хуманистичких наука (психологија, педагогија, методика, историја уметности и друге), филозофије, теорије уметности, прилоге из уметничких пројеката ликовних уметника, аутопоетичке текстове, као и приказе, осврте и есеје. Часопис посебно охрабрује интердисциплинарни приступ.

Филозофија

Психологија

Ликовна педагогија

Историја уметности

Теорија уметности

Ауто-поетике

Прикази, осврти и есеји

САДРЖАЈ

ФИЛОЗОФИЈА страна 9	Саша Радојчић КАКВА ВРСТА ПРЕДМЕТА ЈЕ УМЕТНИЧКО ДЕЛО?..... 10 – 17
ПСИХОЛОГИЈА страна 19	Војана Škorc ЛИЧНА ТЕОРИЈА УМЕТНОСТИ 20 – 25
	Биљана Пејић УЛОГА БОЈА У ЕСТЕТСКОЈ ПРОЦЕНИ „ЛЕПИХ“ И „РУЖНИХ“ СЛИКА 26 – 35
	Jana Radonjić POSTLJUDSKA EGZISTENCIЈА: SREĆNI DIGITALNI UM ILI UVOD U PSИНОPARALIZU? 36 – 47
	Даница Пантовић МАШТА И СТВАРАЛАШТВО — КУЛТУРА УСМЕНОГ И ПИСМЕНОГ ИЗРАЖАВАЊА 48 – 53
ЛИКОВНА ПЕДАГОГИЈА страна 55	Vladimir Papazov / Благомир Папазов PARTICIPATION OF SERBIAN TEACHERS IN THE EDUCATIONAL WORK IN BULGARIA IN THE 19TH CENTURY / УЧАСТИЕ НА СРЂБСКИ УЧИТЕЛИ В ОБРАЗОВАТЕЛНОТО ДЕЛО В БЉЛГАРИЈА ПРЕЗ XIX ВЕК..... 56 – 63
	Милица Војводић УТИЦАЈ ЛИКОВНОГ СТВАРАЛАШТВА НА ФОРМИРАЊЕ ИДЕНТИТЕТА КОД ДЕЦЕ И МЛАДИХ 64 – 71
	Сања Филиповић и Александра Јоксимовић ПРИСТУПИ И КОНЦЕПТИ У НЕГОВАЊУ ЛИКОВНОГ ИЗРАЖАВАЊА ДЕЦЕ ПРЕДШКОЛСКОГ УЗРАСТА 72 – 83
ИСТОРИЈА УМЕТНОСТИ страна 85	Jana Rastegorac KANON U SAVREMENOM IKONOPISU – ANALIZA TRI PRIMERA STVARALАЧКЕ PRAKSE (STAMATIS SKLIRIS, IGUMANIЈА EFIMIЈА I SRĐAN RADOJKOVIĆ) 86 – 101

ТЕОРИЈА УМЕТНОСТИ

страна 103

АУТО — ПОЕТИКЕ

страна 129

**ПРИКАЗИ, ОСВРТИ И
ЕСЕЈИ**

страна 155

Dejan Grba

GET LUCKY:**COGNITIVE ASPECTS OF GENERATIVE ART** 104 – 117

Stefan Tasić

SPECIFIČNOSTI ODNOSA PREMA TELU I TELESNOM U RADU**SINDI ŠERMAN**118 – 127

Миливој Мишко Павловић

БИОУМЕТНОСТ У ГРАДСКОМ ПРОСТОРУ —**ПРОЈЕКТИ ГРУПЕ TORIARY ART TRUST** 130 – 137

Бранко Раковић

ЦРТЕЖ У ИСТРАЖИВАЊУ 137 – 147

Adam Pantić

ТОПОЛОШКИ PRINCIPI U TEORIJI I PRAKSI DRUGIH**MEDIJUMA** 148 – 153

Оливера Батајић

МИРНО ДО БУНТА — СТРУЈАЊА У ТИПОГРАФИЈИ ПРВЕ**ПОЛОВИНЕ 20. ВЕКА**156 – 175

Војана Матејић

VIZUELNI TEKST I/КАО DVOSTRUKO PISANJE 176 – 191

Mirza Dedać

SAVREMENA UMETNOST I SAVREMENOST —**TERI SMIT**192 – 197

Dušan Stipić

FENOMEN SMRTI (PROŽET FENOMENOM MOĆI)198 – 207

Darko Stojkov

O INEX FILMU 208 – 213**ЛИКОВНИ ПРИЛОЗИ:****ЦРТЕЖИ ИЗ СВЕСКЕ — Слободан Роксандић**214 –219**УПУТСТВО ЗА АУТОРЕ**220–225

Психологија

LIČNA TEORIJA UMETNOSTI

PERSONAL THEORY OF ART

Bojana Škorc
Odsek za teoriju umetnosti, Fakultet likovnih umetnosti
Univerzitet umetnosti u Beogradu

UDK 159.9:7.01

REZIME

Objašnjenja umetnosti polaze iz različitih okvira, najčešće naučne ili teorijske prirode. Ovo istraživanje prati implicitna, lična ubeđenja studenata likovnih umetnosti o pojmu umetnosti. Slobodni verbalni odgovori studenata Fakulteta likovnih umetnosti na pitanje: „Šta je umetnost za tebe“?, prikupljeni su tokom petnaestogodišnjeg perioda, klasifikovani i izraženi preko najčešćih grupa odgovora. Učestvovalo je 250 studenata treće godine smerova Slikarstvo, Vajarstvo i Grafika. Ova studija je postavljena prema teorijskom konceptu koji leži iza svake lične, implicitne teorije, i baviće se kvalitativnom analizom odgovora. Dobijeni odgovori upućuju na vrlo složen koncept umetnosti u koji ispitanici uključuju svoje potrebe, motive, emocionalnost i sazajno– istraživačku prirodu umetnosti. Odgovori ukazuju na visok stepen motivisanosti i želje da se radi, snažnu emocionalnu pobuđenost tokom stvaranja izraza, kao i istraživačko–eksperimentalnu komponentu u njoj. Odluka da se bavi umetnošću zahvata sve delove ličnosti i ukotvljena je u totalitetu svih aktiviranih potencijala u mladom čoveku.

Ključne reči: psihologija umetnosti, umetnost, umetnički razvoj

Слободан Роксандић, *Цртежи из свеске*,
крај 20 — почетак 21. века

Implicitne teorije umetnosti kao dijalog između misli i predmeta

Istraživanje je nastalo iz uočene praktične potrebe da se promišlja lični koncept umetnosti, jer se kroz ovaj proces osveščivanja i stvaranja odgovora na postavljeno pitanje, istovremeno grade misao i njen predmet. Proces promišljanja, koji obuhvata osveščivanje i elaboraciju osnovnih ličnih tema, istovremeno je smeštanje dinamičkog procesa i sadržaja na određeno mesto, u misaoni koncept,¹ kako nas uči razvojna psihologija. Reč nije puki odraz unutrašnjeg koncepta, reč dovršava misao, dodajući joj ono što u njoj izvorno nije bilo.² Na taj način svako autentično izražavanje postaje i stvaranje, koje održava dinamsku napetost između stvorenog i postajućeg, tačnije, između onog što je zamišljeno, rečju uobličeno, pa potom predato misli kao novi produkt.

Kontakt sa umetnošću je složeno individualno iskustvo, a naš odgovor na nju - spontana i subjektivna aktivnost. Tokom nje, čak i kad nije direktno vidljiva razvojnom psihologu ili naučniku, pretendentu na pozitivistički čiste nalaze, odigravaju se bitni samorazvojni procesi. Gradi se, uglavnom neosvešćen, lični koncept umetnosti. S obzirom na to, predmet ovog kvalitativnog istraživanja je lična teorija, kod nekoga ko se opredelio za umetnost kao životno pozvanje.

Lične teorije, koje uvek počivaju na subjektivnim i dubinskim pretpostavkama, predstavljaju neatraktivno polje za nauku. Nedovoljna objektivnost sadržaja uslovlila je da se ovoj, veoma važnoj, ako ne i jednoj od suštinskih tema, retko prilazi kroz naučni okvir. Nediskurzivni jezik, naivni pristup, fluidna značenja i metafore, ponekad poduprte crtežom tamo gde reč zataji, predstavljaju težak zadatak za objektivnog naučnika. Uprkos tome, ostaje važno da se ovi pristupi, mikroteorije kod studenata likovnih umetnosti, zabeleže, predstave i prodiskutuju, i da im se na taj način da prilika da postanu sredstvo daljeg razvoja ove teme, da se pomoću njih otvori dijaloška „zona narednog razvoja”, kako bi rekao Vigotski.³

Postupak istraživanja

Tokom petnaestogodišnjeg perioda su u jednakim godišnjim razmacima prikupljeni slobodni odgovori na pitanje: „Šta je umetnost za tebe?”. Učesnicima je naglašeno da je istraživanje anonimno i da mogu slobodno da biraju hoće li i na koji način, učestvovati u njemu. Takođe je rečeno da će odgovori biti prikazani čitavoj grupi i da će nalazi poslužiti da se o ključnim temama misli i pokrene razgovor. Ovaj postupak omogućava sagledavanje ključnih tema u vezi sa ličnim teorijama na nivou grupe, ali i između generacijskih grupa, jer postaje moguće vremensko praćenje razlika i sličnosti koncepata. Istraživački metod je postavljen tako da ne ograničava slobodu odgovora,⁴ participatorno je otvoren i zasnovan na praksi, što bi trebalo da omogući snimanje osetljivih procesa.⁵

U pokušaju da analizira i klasifikuje individualne pristupe umetnosti, Solso navodi četiri osnovna: čulni (perceptivni doživljaj), psihološki doživljaj, šematizovana priča i razumevanje.⁶ Psihološki opis posmatranog nivoa značenja bi odgovorio onom što Solso (Robert Solso) naziva pristupom “šema – naracija”, u kome se gradi odgovor na pitanje: „Kako ja razumem ovo sa svoje lične tačke gledišta“?

Učesnici

U istraživanju je učestvovalo 250 studenata treće godine svih smerova Fakulteta likovnih umetnosti, sa proporcionalnom zastupljenošću 62% devojaka i 38% mladića.

1 Piaget, J. (1928) *The Child's Conception of the World*, London: Routledge and Kegan Paul.

2 Vygotsky, L. S. (1930). Tool and symbol in child's development. In M. Cole, V. John-Steiner, S. Scribner & E. Souberman (Eds.). (1978). L.S. Vygotsky, *Mind in Society. The development of higher psychological processes* (pp. 19-30). Cambridge (Mass.)/London: Harvard University Press.

3 Vygotsky, L. (1986) *Thought and Language*. The MIT Press. Cambridge, Massachusetts. London, England

4 Amabile, T. (1996) *Creativity in Context*. Westview press, a member of Perseus Book Group.

5 Flores Sabo, K. (2008) *Youth Participatory Evaluation*, John Wiley & Sons. San Francisco.

6 Solso, R. (2003) *The Psychology of Art and the Evolution of the Conscious Brain*, Massachusetts Institute of Technology.

Analiza nalaza

Čini se da je jedini mogući pristup kojim se ne bi izgubila suština nalaza- kvalitativno klasifikovanje i analiza grupa odgovora. Pošto je to moguće izvršiti na više nivoa, bilo je teško odlučiti na kom podeoku specifično – univerzalno skale se zaustaviti. S obzirom da će ovde nalazi biti prikazani uopšteno, a veći prostor biti ostavljen primerima odgovora, odlučila sam se za najopštiji nivo klasifikacije, koristeći Kantovu (Immanuel Kant) ideju o postojanju tri funkcionalna bloka ličnosti – konativni (motivacija), afektivni (osećanja) i kognitivni (saznanje).

Rezultati

Najveći broj odgovora predstavlja kratak esej koji opisuje nekoliko aspekata lične teorije. Jedan dominantan opis umetnosti izdvaja 26% učesnika, dok ostali nude višestruka objašnjenja. Prosečno je produkovano oko četiri objašnjenja u pojedinačnom odgovoru.

Kognitivni Aspekt: Opšte proporcije odgovora pokazuju da se kognitivni aspekt umetnosti, istraživačko-eksperimentalna priroda stvaranja, doživljava važnim u najvećem broju odgovora (60% ispitanika). Ovaj aspekt predstavlja iznenađujuće široku i bogatu lepezu promišljanja o odnosu između lične misaone realnosti i objektivno zadatog okruženja. Pri tome se umetnost često opisuje kao elaboracija realnosti, svodenje realnosti, ili izvođenje više realnosti iz fizičkog okruženja. Proces stvaranja se doživljava kao „istinitiji od istine“, ili vađenje suštine. Ovaj nalaz donekle iznenađuje, jer je kognitivni aspekt stvaranja lako prevideti. On često pri doživljavanju umetnosti ostaje prekriven drugim, lakše opažljivim slojevima doživljaja, kao što je, na primer, afektivni. Odgovori odslikavaju određenu zrelost pristupa umetnosti i odgovarali bi onome što geštalt škola u psihologiji i teorija Vigotskog o tome govore.¹ U opisima se naglašavaju aktivizam, zapitanost i preispitivanje svega.

„U umetnosti treba da se otvaraju mnoga pitanja, a da umetnik ne daje konačne odgovore, nego da ostane doživljaj pojedinca”.

„Umetnost je više stanje duha, proizvod emocija i kreativnosti, spoj estetskog i unutrašnjeg, paralelni svet, gde stvari nastaju od nadahnuća i stvarne potrebe, rađaju se i umiru u želji.”

„Ono što, dok sve traje- obrati pažnju na ništa, i ne zaboravlja na ono što bilo nije, ali biće il' je bilo tu...”

„Mislim da umetnost ima za cilj da promeni svet. Ne znam treba li uopšte postavljati takvo pitanje, ona je neuhvatljiva, kao kada pas juri svoj rep... Neko mi skoro reče da ljudska duša ima 21 gram. Možda je to težina koju iznosi umetnost.”

„Reakcija na stvarnost.”

„Umetnost – može da se kaže da je nova stvarnost ili život.”

Motivacioni aspekt: Umetnost se pojavljuje kao jedini poziv (možda čak „pozvanje“), potreba, posvećenost, rešenost, odlučnost, strepnja da se nešto ne ispreči na tom putu. Oko 40% učesnika pominje motivacionu komponentu (napomena: ukupan procenat odgovora premašuje 100%, jer je većina ispitanika davala nekoliko odgovora, pa su odgovori ponovljeni u opštoj sumi). Vidljiva je velika energija, lična vatra, uložena u rad.

„Težak put koji daje smisao egzistenciji, ili nama samima, ili drugima.”

„Jedini način da pobegnem od svojih problema. Jedino što znam da radim. Moj način života. Moj dar od Boga. Moja privilegija.”

„Vreme! Održavanje ljubavi prema sebi i drugima. Igra u kojoj sam ja glavni igrač. Vreme. Život. Najbolji put do smrti.”

¹ Arnheim R. (1974). *Art and Visual Perception*. New version. Berkeley and Los Angeles: University of California Press.
Vygotsky, L. S. (1971) *The Psychological Problem of Art*. The MIT Press. Cambridge, Massachusetts. London, England.

Emocionalni aspekt: Oko jedne trećine upitanih pominje snažan emocionalni naboj oko samog procesa stvaranja, ali i tokom komunikacije sa posmatračem (37%). Pominju se emocije poput sreće, radosti, ushićenosti, razigranosti, veselja, ali isto tako i straha, ljubomore, razoračanja, depresije. Pominju se emocionalne krize, padovi u kojima se doživljava lična bezvrednost, besmisao svega i duboka rezignacija. Posmatrano iz psihološkog ugla, jaka emocionalnost jeste odlika profila ličnosti umetnika,¹ a isto tako, emocionalna obojenost umetničkog doživljaja predstavlja staru temu psihologije.²

„Hrabrost, otkrivanje svoje unutrašnjosti spoljašnjem svetu, strah, stidljivost... sreća.”

„Umetnost je rizik, borba između čoveka-stvaraoca i publike. Umetničko delo treba da se širi, da grize, da zadivi, da izazove emociju kod publike. Neprihvaćeno umetničko delo vraća se stvaraocu.”

„Umetnost? Dar, ljubav, trud, sreća, radost, tuga, ja, strah. Kreativni sud i viđenje (moje) stvari.”

„Umetnost treba da izazove osećanja kojih nismo svesni, ona koja smo zaboravili.”

Lične teorije kao dijaloški proces

Lična teorija umetnosti, ma kako zvučala, može da posluži kao polazna osnova za dalji lični rad i grupni razvoj. Umetnički razvoj i obrazovanje za umetnost se ne mogu opisati kao sticanje znanja, jer oni znatno prevazilaze učenje, dobijajući karakteristike emotivnog i motivacionog samorazvoja. Tačnije, iako govorimo o konceptu obrazovanja, razvoj prema umetniku je složen i opšti proces za koji ne bi ni bilo dobro ako bi postao potpuno definisan.

Da znanje o umetnosti nije isto što i doživljaj umetnosti, jasno pokazuju nalazi koje smo dobili 1992, a koji su potom više puta ponovljeni na različitim grupama.³ U našim školama i na fakultetima, ispitanici nepogrešivo razlikuju umetnički vredne skice od njihovih neumetničkih varijacija. Ali kada se istim ispitanicima tražilo da odaberu šta im se lično sviđa, dobijao se sasvim drugi raspored odgovora, i to u korist kič forme.

Takođe, ostaje otvoren problem istraživačkog pristupa psihologije ka umetnosti, jer ovako složen teorijski konstrukt zapada u opasnost otuđenja od svog predmeta. Ukoliko se nauka počne oslanjati isključivo na svoju paradigmu, tada operacija sažimanja i svodenja teži da razmnožava samu sebe. Lako bi se dogodilo da u tom procesu izgubimo fine fenomene, svakako umetnost kao predmet, a potom i čitav humanistički koncept nauke. (Upravo 2015. se odigrava velika javna afera u vezi sa zvaničnom uključenosti najveće psihološke asocijacije na svetu u razvoj novih formi izvlačenja informacija iz političkih zatvorenika.)

Dijalog je dinamična forma u kojoj učesnici zajedno stvaraju značenja. U ovom slučaju tema lične umetnosti je deo procesa, odnosno dijaloga između ličnog i grupnog u umetničkom razvoju. Zbog toga, kako kaže jedna učesnica: „Odgovaraćemo pitanjima, a pitati odgovorima”, jer je to nešto što „može da se kreće u beskonačnost, tako da nemam konačan odgovor.“ Ako se vratimo idejama iz uvodnog dela, razumeti umetnički rad više kao proces, a manje kao proizvod znači da se dijalog i promišljanje podstiču. Reč, koja kreativno dovršava misao, nije joj nikada jednaka, već donosi više, reč ima gradivnu snagu i podiže misao. U finoj strukturi ovog „viška“, nalazi se seme novog procesa.

„Mislim da sam u poslednjih 10 godina imao stotinak definicija umetnosti. To je valjda i normalno, jer se sa sve većim stepenom informisanosti i stručnosti stav o apstraktnim pojmovima menja.”

„Umetnost postoji i kada njena funkcija i korist izostanu, može postojati i radi sebe same, jer je veća od svakog čoveka. Ona misli za one koji ne misle, svedoči i kad drugi ne smeju, bezvremena je, i govori ne dajući gotova rešenja i šablone.”

„Ne znam kako da okarakterišem, jer u isto vreme je svuda prisutna ali i teško uhvatljiva. Ona je svuda i u svemu, čak ako smo i mi nečija umetnost.”

1 Sternberg, R. (ed) (1999) *Handbook of Creativity*, Cambridge University Press, Cambridge, New York.

2 Sawyer, K; John-Steiner, V.; Moran, S.; Sternberg, R.; Feldman, D.; Nakamura, J; Csikszentmihalyi, M. (2003) *Creativity and Development*, Oxford University Press.

3 Škorc, B., Vuković I., Stojadinović, D., Morača, J. (1994) *Lepo i lepo za mene*, Psihologija XXVII 3 – 4.

Literatura

- Amabile, T. (1996) *Creativity in Context*, Westview press, a member of Perseus Book Group.
- Arnheim R. (1974) *Art and Visual Perception*. New version, Berkeley and Los Angeles: University of California Press.
- Flores Sabo, K. (2008) *Youth Participatory Evaluation*, John Wiley & Sons, San Francisco.
- Piaget, J. (1928) *The Child's Conception of the World*, London: Routledge and Kegan Paul.
- Sawyer, K; John-Steiner, V.; Moran, S.; Sternberg, R.; Feldman, D.; Nakamura, J; Csikszentmihalyi, M. (2003) *Creativity and Development*, Oxford University Press.
- Škorc, B., Vuković I., Stojadinović, D., Morača, J. (1994) *Lepo i lepo za mene*, Psihologija XXVII 3 – 4.
- Solso, R. (2003) *The Psychology of Art and the Evolution of the Conscious Brain*, Massachusetts Institute of Technology.
- Sternberg, R. (ed) (1999) *Handbook of Creativity*, Cambridge University Press, Cambridge, New York.
- Vygotsky, L. S. (1930). Tool and symbol in child's development, in M. Cole, V. John-Steiner, S. Scribner & E. Souberman (Eds.). (1978). L.S. Vygotsky, *Mind in Society. The development of higher psychological processes* (pp. 19-30). Cambridge (Mass.)/London: Harvard University Press.
- Vygotsky, L. S. (1971) *The Psychological Problem of Art*, The MIT Press, Cambridge, Massachusetts. London, England.
- Vygotsky, L. (1986) *Thought and Language*, The MIT Press. Cambridge, Massachusetts. London, England.

Summary

Understanding the meaning of art is mainly based on a theoretical or scientific paradigm. This research follows personal and implicit theories of art, developed by students of visual arts and collected over a 15-year period. Free responses to the question "What is art for you" were collected, analyzed and classified. Subjects were 250 students of fine arts. A qualitative analysis was conducted in order to interpret the responses. General findings are that students of fine arts have a very complex picture of the meaning of art – it integrates their needs, motives, affective response, as well as cognitive and explorative components. The decision to become an artist permeates all parts of their personality and activates all their potentials.

Keywords: psychology of art, arts, artistic development

Слободан Роксандић, *Цртежи из свеске*, крај 20 — почетак 21. века

Извори фотографија:

Архив Флу, Београд
Ауторска дела

Фотографије коришћене према Creative Commons лиценци за слободну документацију:
www.commonswiki.org/wiki/Commons:Licensing#Material_in_the_public_domain
http://sr.wikipedia.org/wiki/Википедија:Ауторско_право
Wikipaintings.org